

68. ЗАКОН О УСТРОЈСТВУ ВЕЛИКЕ ШКОЛЕ (АКАДЕМИЈЕ).

(Од 24. Септембра 1863. године, Зборник XVI. страна 75).*

§. 1. — Велика школа научно је заведење за вишу и стручну изобразеност.

§. 2. — Велика школа стоји под врховним старањем министра просвете и црквених дела, а непосредно њом управља ректор и академијски савет.

§. 3. — Велика школа има три факултета или одељења: *филозофски, технички и правни.*

§. 4. — У великој школи предију се ове науке:

У ФИЛОСОФСКОМ ФАКУЛТЕТУ

I. за оба одсека:

- а) *Филозофија (сви делови);*
- б) *Историја српског народа с историјом осталих словенских народа;*
- в) *Анатомија и Физиологија;*
- г) *Народна економија;*
- д) *Статистика;*
- ђ) *Упоредна географија и етнографија;*

*) Напомена. Раније законодавне одлуке о великој школи биле су ове:

1. У просветном Зборнику првога издања на страни 164. при тој стоји ово:

„Тврди се, (Миланчевић у својој књизи „Школе у Србији страна 65: и пак Јаков Живановић у посмртној беседи (Димитрију Псајиловићу 1853.) да је *велика школа* (тако се у прво време звала гимназија) основана најпре у Београду године 1830, па је тек 1833. године премештена одатле у Крагујевац; по акту о томе нема.

2. Уредба о управи и деловодству лицеја и гимназија од 9. Октобра 1839. године

3. Устројство лицеја од 23. Септембра 1844. године; (Зборник II. страна 315.)

4. Устројство лицеја од 15. Септембра 1853. године, (Зборник VII. страна 98) које је замењено овим законом као и многа друга законодавна решења о отварању разних катедара и т. д.

- е) Педагогика;
- ж) Јавна хигијена.
- з) Историја философије (По указу од 11. Јануара 1890. године, Зборник XLVI. страна 34. — а на основу §. 12. овог Закона).

II, У историјско-филолошком одсеку:

- а) Општа историја;
- б) Историја српске и југословенске литературе;
- в) Историја опште литературе;
- г) Филологија;
- д) Археологија; катедра ове науке спојена је са управом народног музеја, о чему ће министар просвете и црквених послова, по саслушању савета велике школе, прописати нарочита правила;
- ђ) Руски језик и руска литература с погледом на језик и литературу осталих словенских народа;
- е) Јелински језик и књижевност; (По Указу од 12. Августа 1892. године, Зборник XLVIII страна 477).
- ж) Латински језик;
- з) Историја средњег века, с погледом на Историју Византије. (По Указу од 27. Априла 1890. године, Зборник XLVI. страна 513, — а на основу §. 12. овог Закона).

III. у природно-математичком одсеку:

- а) Виша математика;
- б) Физика;
- в) Зоологија;
- г) Ботаника;
- д) Минералологија с геогнезијом;
- ђ) Геологија с палеонтологијом;
- е) Хемија и хемијска технологија;
- ж) Теоријска механика;
- з) Астрономија с метеорологијом;

и) Нацртна геометрија. (Измене и допуне Закона од 25. јануара 1880. године, Зборник XXXV. страна 145).

§. 5. — Ко хоће да добије сведочанство велике школе, да је учио философски факултет, треба да слуша и положи испите из предмета општих за све, и оних што су прописани за један који год одсек. При упису у прву годину, ученици треба да се реше, у које ће одељење ступити.

Министар просвете, по саслушању академијског савета, у случају потребе, моћи ће одсеке философског факултета спојити у једно. (Измене Закона од 20. децембра 1873. године, Зборник XXVI. страна 39).

§. 6. — У ТЕХНИЧКОМ ФАКУЛТЕТУ ПРЕДАЈУ СЕ:

- а) Приправно цртање;
 - б) Нацртна геометрија с геометријским цртањем;
 - в) Виша и нижа геодезија с топографским цртањем;
 - г) Теоријска механика;
 - д) Наука о машинама;
 - ђ) Наука о грађевинама на суви;
 - е) Наука о грађевинама на води;
 - ж) Наука о грађењу мостова и тунела;
 - з) Наука о грађевинској конструкцији. (По Указу од 11. Јануара 1890. године, Зборник XLVI. страна 134. а на основу §. 12. овог Закона).
 - и) Примењена физика (По Указу од 12. Августа 1892. године, Зборник XLVIII. страна 477. а на основу §. 12. овог Закона).
- (Измена Закона од 25. Јануара 1880. године, Зборник XXXV. страна 145).

§. 7. — Поред наука у §. 6. поређаних, теџишари су дужни заједно с ученицима природно-математичког отсека филозофског факултета слушати још ове науке:

- а) Физику;
- б) Астрономију с метеорологијом;
- в) Геологију с палеонтологијом;
- г) Минералологију и геогнозију;
- д) Хемију и хемијску технологију;
- ђ) Вишу математику;
- е) Јавну хигијену. (Измена Закона од 25. Јануара 1880. године, Зборник XXXV, страна 143).

§. 8. — У ПРАВНОМ ФАКУЛТЕТУ ПРЕДАЈУ СЕ:

- а) Енциклопедија права;
- б) Историја словенских права;
- в) Римско право;
- г) Грађански законик;
- д) Грађански судски поступак;
- ђ) Специјални поступак;
- е) Кривични законик;
- ж) Кривични судски поступак;
- з) Трговачко и менично право, с погледом на наш трговачки законик;
- и) Административно право;
- ј) Јавно право Србије;
- к) Оштите државно право;
- л) Међународно право;
- м) Финансија;
- н) Статистика;
- о) Судска медицина;
- п) Јавна хигијена, (Измена Закона од 25. Јануара 1880. године, Зборник XXXV, страна 143).
- р) Канонско или црквено право, (По Указу од 12. Августа 1892. године, Зборник XLVIII, страна 477. а по §. 12. овог Закона).

§. 9. — Поред наука у §. 8. предвиђених, ученици правног факултета дужни су с ученицима филозофског факултета слушати још ове науке:

а) Психологију и логику;

б) Народну економију;

в) Историју српског народа;

г) Историју опшћу. (Измена Закона од 25. Јануара 1880. године, Зборник XXXV, страна 143).

§. 9-а. — а) У Великој школи предаваће се и француски језик с литературом; но учење тог предмета обавезно је само за оне ученике маког факултета, који би приликом уписа у факултет прве, или које догоније године дали ректору и догичном професору изјаву, да желе тај језик обавезно учити и из њега, у своје време и испит излагати.

Ова одредба о необавезном слушању вреди и за латински језик у правном факултету.

б) Министар просвете и црквених послова властан је, у договору са саветом велике школе, наредити, да се и други који од горе поређаних старих и нових језика уврсти у ред необавезних предмета. Истим начином може министар и за коју од означених факултетима наука или грана наука наредити, да буде обавезна само за оне ученике, који се за то пријаве.

в) За необавезно учење страних нових језика може министар просвете и црквених послова, у сагласности са саветом велике школе, поставити нарочите наставнике. (Допуна Закона од 25. јануара 1880. године, Зборник XXXV, страна 143).

§. 10. — Осим тога министар просвете и црквених дела, у договору с академијским саветом, према могућности, одредиће начин како ће слушатељи правног факултета приликом имати да се у правним наукама и практично упражњавају.

§. 11. — Испити из наука сваког факултета држаће се на крају оног течаја када се предмети сврше. Трајање и начин тих испита одређује савет велике школе с одобрењем министра просвете и црквених послова. (Измена Закона од 25. Јануара 1880. године, Зборник XXXV, страна 143). — види §. 46. овог Закона).

§. 12. — Министар просвете и црквених послова, по договору са саветом велике школе, може, према потреби, наредити да се установе и нове катедре за науке које нису у овом закону означене. А отварање тих катедара бива свагда Књажевим указом на предлог министра просвете и црквених послова а по буџетском одобрењу потребног кредита. (Измена Закона од 25. Јануара 1880. године, Зборник XXXV, страна 143).

§. 13. — Предавање наука у филозофском као и у осталим факултетима траје четири године. (Измена Закона од 25. Јануара 1880. године, Зборник XXXV, страна 143).

§. 14. — Професори велике школе дужни су за извесно време изградити и за штампу спремити предмете, за које су у факултету одређени. Време за које се ово има учинити, одређује савет велике школе по одобрењу министра просвете и црквених послова.

Прелазно наређење. Савет велике школе, по одобрењу министра просвете и црквених послова, одредиће које ће науке садањи ученици III. године филозофског факултета слушати у IV. години. (Измена Закона од 25. јануара 1880. године, Зборник XXXV, страна 143).

§. 15. — Академијски савет састоји се из ректора, свију академијских професора и сунлената.

§. 16. — Главни задатак академијског савета биће: старати се да учење и предавање наука у великој школи с временом напредује и усавршава се. С тога, он ће размишљавати о свима средствима, којима се овај напредак потпомаже, и на то односећа се своја закључења или ће по надлежности сам у дело приводити, или ће поради тога чинити представљена министру просвете и црквених дела.

Напомена. По указу од 12. Аугуста 1892. године, (Зборник XLVIII, страна 476), а на основу одредбе овога §-а наређено је:

да се од 1. Септембра ове (1892.) године, за слушаоце свих факултета Велике Школе и Богословије, по начину других већих и мањих среучилишта у Европи, заведе Index (уписница) која ће имати силу школских сведочанстава.*

По томе

§. 17. — Он ће, у почетку школске године, прегледати, а по потреби у сагласност доводити и исправљати програме професора свију факултета, и одређиваће за сваки предмет часове предавања.

§. 18. — Он ће сваке године одређивати, колико се од буџетске суме на средства појединих научних струка издати има.

§. 19. — Савет академијски бира најдостојније а сиромашне ученике, којима ће се благодејање из правителствене касе издати.

§. 20. — Он ће опредељивати време испита из појединих наука.

§. 21. — Он ће с концем школске године извештавати министра просвете и црквених дела о свом годишњем раду и о стању заведења.

§. 22. — Академијски савет избира из средине својих чланова сваке године једног деловодитеља

(декана), кога је дужност водити протокол саветских заседања, као и протокол квалификација; руководити новцима на научна средства и друге потребе одређенима, и трошити ит по одобрењу ректора или академијског савета; израђивати сви писмена у деловодству академијског савета и ректора, и у опште у помоћ притицати ректору у вршењу његове дужности, а и заступати га у текућим пословима согласно унутштвима. (Измена Закона од 25. јануара 1866. године, Зборник XIX. страна 146).

§. 23. — Изводи протокола квалификација издаваће се као школска сведочанства у име академијског савета, с потписом ректора и деловодитеља.

§. 24. — Ректора велике школе бира из редовних професора академијски савет на годину дана. (Измена Закона од 12. децембра 1873. године, Зборник XXVI. страна 11.).

§. 25. — Дужности су ректора: да настојава, да се за предавање одређено време на то употребљава; да професори све, што им из наука свршити треба, у своје време свршују; да они професори који под својом руком имају који кабинет, или ручну академијску библиотеку, ова научна средства уредно заводе у спискове, и у добром их реду одржавају; и да иснити из наука и оцена успеха са свим беспристрасни буду. Где би год у овим случајима ректор какву неуредност приметно, дужан је дотичног професора на тачност опоменути; а по потреби и вишу власт о неуредности извести.

§. 26. — Ректор испитује школска сведочанства ученика, који у велику школу ступити желе, и по томе

изјављује дотичним ученицима примају ли се или не примају.

§. 27. — Он настојава да се академијски ученици како у школи тако и изван школе, сходно позиву избражених и уљудних младшћа, владају, и у опште да псцуњавају закопе школске.

§. 28. — Он казни ученике за њихово неушутно владање и погрешке укором и затвором до 30 дана.

За суђење већих кривица изложених у §. 39. надлежан је академијски суд, који се састоји из ректора, као председника, и два члана. Чланове тога суда поставља за сваку годину школску од редовних професора велике школе министар просвете и црквених дела. Овај суд решава по већини гласова. (Измена Закона од 29. Септембра 1871. године, Зборник XXIV. страна 9.).

§. 29. — (Овај је параграф изменом Закона од 25. јануара 1866. укинут и спојен с §. 22. овог закона. Зборник XIX. страна 146.)

§. 30. — Он потписује сва писмена, која се отправљају у име велике школе.

§. 31. — Професори и суиленти велике школе могу бити само они, који су свршили који факултет наше или које странске велике школе с отличним или врло добрим успехом, или који су се одликовали својим књижевним пословима у струци за коју се траже. (Измена Закона од 29. Септембра 1871. године, Зборник XXIV. страна 9.)

Професоре и суиленте велике школе, по саслушању академијскога савета велике школе, предлаже министар просвете и црквених дела Књазу ради наимено-

вања. (Измена Закона од 20. октобра 1875. године, Зборник XXVIII страна 33.)

Министар просвете и црквених дела, у случају потребе, може за предавање наука у великој школи поставити хонорарне професоре, за које ће се узимати способна лица, била она у државној служби или не. Према важности науке, њезином обиму и броју часова преко године, министарски савет одређиваће хонорарним професорима годишњу плату, која не може превазићи 500 талира на годину, и издаваће се из кредита одређеног буџетом на уписањена професорска места у великој школи. (Допуна Закона од 9. октобра 1868. године, Зборник XXI. страна 43.)

§. 32. — Правни одношај ректора, професора и суплената као државних чиновника према држави, одређен је нарочитим законом.

§. 33. — Лица, која би добила дозволење од министра просвете и црквених дела да, осим професора и суплената јавно предају у великој школи какву науку, језик или вештину, зваће се *академијски доценти*.

Они тиме не добијају чиновничка права, и оно што предају није обавезно за ученике.

§. 34. — Професор велике школе, кад му је нужда одсуствовати од дужности, ако то неће трајати дуже од три дана, мора на то имати допуштење од ректора, а за дуже време има тражити допуштење преко ректора од самог министра просвете и црквених дела.

Но кад који професор жели куд путовати у време школског одмора, треба само да се јави ректору.

§. 35. — *Редовни ученик* академијски може само онај бити, који је гимназију с успехом свршио, и који

се код ректора у који од поменутих факултета уписао.

§. 36. — Но и осим редовних ученика моћи ће и *други лица* слушати предавања академијских наука.

§. 37. — За уписивање редовних ученика одређују се прва три дана месеца септембра и фебруара; но ко би болешћу, или другим важним узроком, препречен био до тог рока уписати се, томе ће бити допуштено то и до конца истих месеца учинити, само ако докаже нужду свога закашњења.

§. 38. — Ученици велике школе, што се тиче школског реда и уопште наравствености и уљудности, потчињени су академијским властима.

§. 39. — Ученици велике школе могу се за своје кривнице *казнити*: укором, затвором у празној соби, на то одређеној, до месец дана; одлучењем од јавног редовног учења, без губитка права на полагање испита; забраном учења у земаљском школском заведењу, с губитком права на полагање испита, — и једно и друго на време до годину дана; и на повлетку изгнањем из заведења на свагда.

Пресуда ако демијскога суда која би изрицала изгнање, подноси се пре коначнога извршења по дужности министру просвете и црквених дела на размотрење и одобрење.

Министар просвете и црквених дела, по молби оних којим се тиме, може ублажити и остале казни. (Измена Закона од 29. Септембра 1871. године, Зборник XXIV. страна 9.)

§. 40. — Кад би грађанске власти, по својој надлежности, каквог академијског ученика казнити морале, дужне су известити ректора, због какве је кривце и на какву казну исти ученик осуђен био.

§. 41. — Министар просвете и црквених дела, саслушавши мњење академијског савета, прописаће правила како за испитивање тако и за оцењивање ученика у наукама и писменим саставима, а тако и у опште правила о владању њиховом у школи и изван школе.

§. 42. — Поједини научни предмети предају се у течајима или семестрима, од 1. септембра до краја јануара и од 1. фебруара до краја јуна, с изузетком времена одређеног за уписе и испите.

§. 43. — Науке се предају јавно по програмима, који ће се у почетку сваке године сачинити и обзнанити.

§. 44. — За свако предавање одређује се један час.

§. 45. — Одмор школски је, осим недељних и празничних дана, од 23. до 27. децембра, и од великог до светлог четвртка, и цео месец јул и август.

Осим тога овлашћен је ректор, кад за потребно пађе, по који дан одмора допустити питомцима велике школе.

§. 46. — Испити из наука сваког факултета држаће се на крају оног течаја, ког се науке сврше. Колико ће ти испити трајати, определиће према потреби, савет академијски, и подносиће на одобрење министру просвете и црквених дела.

О свршеним полугодишњим и годишњим испитима добијају ученици свију факултета школска сведоштва. (Измена Закона од

20. Децембра 1873. године, Зборник XXVI. страна 39.)

Но академски Савет, по одобрењу министра просвете и црквених дела, може изузетно, по основаним молбама дозволити да поједини ученици и мимо овог времена могу испите положити.

§. 47. — Испити биће јавни, а испитиваће се на њима само редовни академијски ученици.

§. 48. — Научна средства: ручна библиотека, кабинет физични, зоолошки, ботанички и минералогички са збирком модела за математику и пољску економију, к томе збирка математичких оруђа и хемијска лабораторија стајаће под управом дотичних професора, или на то одређених лица која ће за уредност и исправност њихову коме треба одговарати.

Овим законом губе силу.

Устројење књажевско-српског лицеја од 15. септембра 1853. године, ВВр. II. 881., СВр. II. 979. (Зборник VII. страна 98.);

Настављење за главног инспектора училишта од 17. јуна 1853. године, ВВр. 566., СВр. 525. (Зборник VII. страна 59.).

Решење од 14. јуна 1856. године, ВВр. 813. (нема га у Зборнику):

— и сва друга закона наређења, која би овоме устројству противна била.

Закон овај ступа у живот од дана, у који га Њаз потпише.

Препоручујемо нашем министру просвете и црквених дела, да овај закон обнародује и о извршењу се његовом стара; властима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покорава.